

Stappen bij de begeleiding van leraren met videofeedback

1. Vooraf

- *Bespreek van te voren met de docent dat je begeleidt met gebruik van videofeedback.*
- *Stel docent (en later - waar nodig - ook de leerlingen) gerust.*

Video opnamen worden alleen gebruikt voor de begeleiding van de docent (en eventueel voor gebruik in de eigen coachtraining). De docent blijft ten aller tijd zelf eigenaar van de opnamen in zijn lessen.

Stel de docent gerust en schep een veilige omgeving bij het filmen, bekijken en bespreken van videofeedback. Docenten die er nog geen ervaring mee hebben, reageren verschillend op het vooruitzicht van videofeedback. Een groep staat bij voorbaat positief hier tegenover, maar een andere groep ziet er mogelijk tegenop. Docenten zeggen ook bang te zijn dat de leerlingen gaan reageren op de camera en voor het 'uit de hand lopen'. Stel de docent van te voren gerust op dit punt.

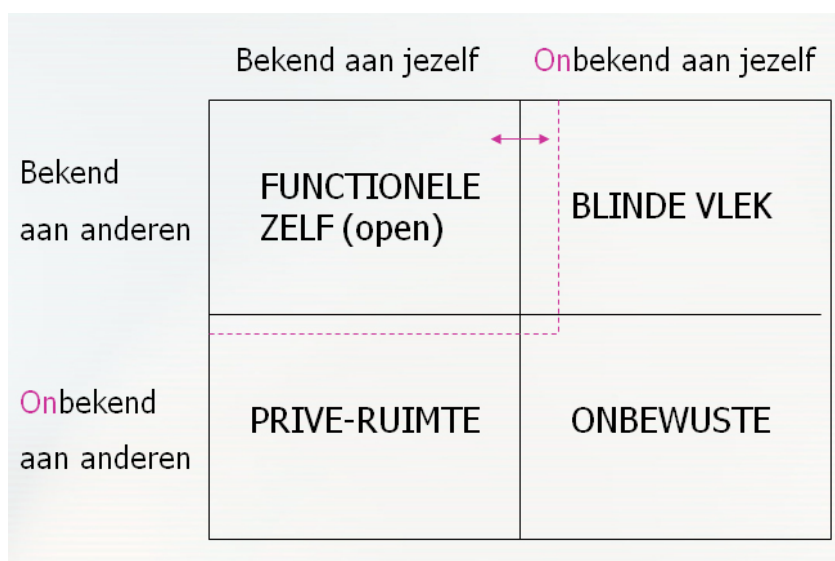
Leerlingen wennen heel snel aan een camera in de les. Leer je aan om een camera tijdelijk af te wenden als je ziet dat leerlingen sterk gaan reageren als ze zien dat ze zelf in beeld komen.

2. De opstart

- *Wie bepaalt de leerdoelen?*
- *Waarvoor wil je als begeleider videofeedback gebruiken?*

Videofeedback is een heel sterk middel om iemand informatie te geven over zijn eigen functioneren en over hoe de leerlingen reageren op zijn gedrag. Waarop je bij de videofeedback focust hangt samen met de leerdoelen die je van te voren hebt afgesproken en het doel wat je als coach met de video feedback hebt.

Bekend is het Johari-window:

Videofeedback en het begeleidingsgesprek kunnen informatie en inzicht geven met betrekking tot het gedrag wat de docent laat zien (de openbare ruimte) en wat de docent van zichzelf *niet* weet maar wat anderen *wel* aan het gedrag ervaren (de blinde vlekken). *En* videofeedback kan

een ingang geven om met de docent aspecten te bespreken die hij over zichzelf wel weet maar niet laat zien / bespreekt (het verborgen terrein). Primair doel is om de competenties van de docent verder te ontwikkelen. Videofeedback moet daarbij primair als middel ingezet worden bij het open observeren, analyseren en bespreken van klassensituaties en het versterken van het zelfvertrouwen. Maar soms kan videofeedback ook als middel gebruikt worden voor confrontatie en wake-up calls met betrekking tot blinde vlekken.

Het is heel belangrijk als begeleider goed bewust te zijn van het verschil tussen deze twee leerprocessen en wat je met ieder van die verschillende strategieën bereikt en je vooraf hiervan rekening te geven!

De begeleider bepaalt:

In geval videofeedback vooral bedoeld is om de docent te confronteren met basisvragen zoals 'Past dit beroep of deze opleiding bij jouw mogelijkheden?' dan stel jij als begeleider primair de leerdoelen vast waarop de videofeedback en het nagesprek zich focussen.

De docent bepaalt (grotendeels):

In alle andere gevallen moet de videofeedback en het gesprek grotendeels aansluiten bij de leerdoelen die de docent zelf aangeeft. Vuistregel: reserveer 2/3 van de begeleiding voor de leerdoelen die de docent aangeeft en gebruik –indien noodzakelijk- 1/3 van de begeleiding om daarnaast te focussen op een leervraag waarvan jij denkt dat die voor deze docent ook zeer relevant is. Beperk dit deel niet alleen in tijd (1/3 van de tijd), maar ook in thema's (neem een of twee thema's) en bespreek in de begeleiding niet alle zaken die je verder nog in de les of op de video zijn opgevallen. Anders overlaad je de docent en belemmer je zijn leerproces. Juist videofeedback is een prima middel om relevante aspecten echt te analyseren en bespreekbaar te maken (voor het leerproces geldt: *kwaliteit gaat voor kwantiteit!*).

3. De opname

- *Wat ga je als begeleider filmen?*
- *Welke situatie is betekenisvol voor de docent? Waarom? Wiens idee is dat?*
- *Film je een 'succes' moment of een 'faal' moment?*
- *Wie bepaalt dat?*
- *Hoe film je?*

De **docent bepaalt** in de meeste gevallen zelf zijn **leervragen**.

In dit verband is het belangrijk je de beperking van participierend filmen te realiseren. Inzoomen, uitzoomen, en veranderen van camerastandpunt hebben veel invloed op je opname en op wat je ziet op de film. Dit kan ondersteunend zijn voor de begeleiding, maar het kan juist ook het tegengestelde effect hebben. Jij filmt vanuit jouw kader, vanuit je eigen gedachten en zaken die jij belangrijk vindt. Je zult je daarbij moeten blijven afvragen *wat voor de ander belangrijk is*. Jouw manier van filmen kan ook de gedachten en de observaties van de ander verstoren en inperken.

Uiteindelijk moet vooral de vraagstelling van de docent bepalen wat je filmt en hoe je filmt.

Film zo mogelijk de hele les en **start direct bij het binnenkomen van de leerlingen**. De start is vaak heel bepalend voor de hele les. Onderwijs is een interactieproces, waarbij het een invloed heeft op het ander. Soms lopen zaken anders dan gepland. Van te voren is niet altijd al in te schatten wat relevante momenten zijn om feedback over te verzamelen en om na te bespreken.

Probeer vooral ook een **realistisch beeld** te geven van wat er in de klas gebeurt.

- Focus met je camera niet alleen op het gedrag van de docent, maar ook op het gedrag van de leerlingen en de interactie hier tussen.
- Wees realistisch in het filmen dat wil zeggen dat je een echt beeld geeft over hoe de klas reageert en je niet steeds weer met je camera blijft stilstaan bij net die leerling die niet oplet etc. Gericht feedback over waar, wat en waarom iets goed gaat is vaak veel belangrijker voor groei. Docenten leren zeker zo veel van videofeedback over 'sterke momenten' als van videofeedback over momenten waarop zaken niet zo soepel verlopen.
- Focus niet alleen op 'orde problemen' maar geef minstens zoveel aandacht aan oplettend en leergedrag van leerlingen. Ordeproblemen zijn vaak te voorkomen door een betere vakdidactische planning van de les.

Let er bij het filmen altijd op dat **je zelf en je camera zo onopvallend mogelijk aanwezig zijn in**

de klas en dat je zo min mogelijk zelf door te filmen processen oproept! Ga zeker niet erg opvallend/storend door de klas lopen of voor de klas staan. Geef de docent de ruimte en film zonder te interfereren in zijn les. Docenten zijn hier ook vaak erg benauwd voor. Stel ze gerust:

- Het gaat niet om 'mooie opnamen', maar om reële feedback, daarom film je zo onopvallend mogelijk en
- De ervaring leert dat leerlingen al heel snel gewend raken aan de camera als je er op deze wijze mee omgaat.
- Laat eventueel de docent aan de leerlingen zelf kort toelichten dat hij deze opnamen maakt voor eigen leerdoelen en niet voor enige vorm van leerling coördinatie.

Het kan in de klas wel eens gebeuren dat individuele leerlingen die zien dat je filmt, gaan reageren op de camera. In die gevallen is het vaak het best om de leerling te negeren en de camera tijdelijk op een ander deel van de klas te richten.

Verdere informatie over waarop je moet letten bij het filmen in de klas komt in de training aan de orde.

4. De keuze van leervragen

- *Bespreek je de hele opname of selecteer je fragmenten?*
- *Wie maakt deze selectie?*

Daar zijn veel verschillende mogelijkheden voor. Je kunt de voorbereiding helemaal bij de docent leggen, maar je kunt ook andere afspraken maken. Mogelijkheden zijn:

- Selecteer als docent twee fragmenten waarover je tevreden bent en twee fragmenten waar je vragen over hebt. Of
- Selecteer als docent fragmenten waar je verschillen/veranderingen in je eigen gedrag ziet rond een bepaald aspect (bijvoorbeeld: 'omgaan met roepen door de klas'). Verschillen kunnen zijn bijvoorbeeld tussen verschillende opnamen / data of verschillen in de zelfde les. Verschillen kunnen aanleiding zijn om te praten over oorzaak-gevolg relaties (zie je hoe de klas anders reageert bij x en bij y) of voor een gesprek over groei, of een gesprek over gedrag en idealen (hoe wil je zijn/worden als leraar? Wat past beter bij jouw beeld van de ideale leraar en hoe denk je dat jouw leerlingen dat zien/ervaren?)
- Je kunt een aantal kernmomenten uit de les selecteren, bijvoorbeeld 'de opstart' (uit onderzoek blijkt dat een groot deel van het succes van een les hangt af van de opstartfase van de les), wisselmomenten, de instructiefase, leerlingreflectie, of de afsluiting van de les. Of je kunt selecties nemen van kenmerkende situaties in de les die gekoppeld zijn aan de leervragen van de docent.
- Je kunt ook een combinatie nemen van bovenstaande (bv wel altijd de opstart van de les en daarnaast een selectie van fragmenten).
- Je kunt ook de les integraal afkijken en tegelijkertijd doorspreken met de docent waarbij je de video regelmatig stil zet (op initiatief van de docent of van de begeleider).

Bedenk wel dat als je versnipperde fragmenten gaat bekijken je de werkelijkheid steeds minder benaderd. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld druk of verveeld reageren, waarbij die reactie meer te maken heeft met al het voorgaande van de les en minder met dat wat er precies op dat moment gebeurt.

Verder, soms is het juist zinvol om een heel stuk video af te kijken waarop 'helemaal niets gebeurt' en dit 'niets gebeuren' bespreekbaar te maken vanuit verschillende perspectieven (bv hoe saai is deze les voor de leerlingen? Of: hoe effectief is de leertijd benut?) en de docent uitdagen om dit te vergelijken met eigen visies en ideaalbeelden over leren, leraren en onderwijs.

Zorg er in ieder geval voor dat de docent reflecteert op zowel:

- * lesfragmenten/leervragen die je als begeleider aanreikt als op
- * lesfragmenten/leervragen die hij zelf aangeeft dat die voor hem belangrijk zijn.

5. Reflecteren

- *Reflectieverslag*
- *Feedback op het verslag door de begeleider*

De film is een goed hulpmiddel om het reflectieproces op gang te brengen. De film geeft de mogelijkheid om de ervaring opnieuw heel concreet terug te halen, waar te nemen, te ervaren en te analyseren.

De bedoeling is nauwkeurig te kijken welk gedrag je in die situatie ziet bij docent en bij de leerlingen, daarin patronen te ontdekken en verbanden te leggen. Hierbij kan de analyse van kleine fragmenten en de microanalyse van interactie zinvol. Je kan dan heel precies gaan waarnemen. Het is dus niet altijd noodzakelijk om de hele videoband te bekijken en te analyseren. Vaak is beter om relevante fragmenten te selecteren en die nauwkeurig te bekijken. Je zult steeds moeten kijken naar fragmenten die voor de docent betekenisvol zijn: Wat is belangrijk voor de ander? Wat is zijn of haar vraag daarbij? Wat levert de microanalyse op voor de realiteit van de ander? Herkent de ander dit als *patroon*?

Om echt rendement te hebben uit dit traject is het heel belangrijk dat de docent stilstaat bij wat hij geleerd heeft tijdens het kijken naar de video en dit zelf verwoord en (zo mogelijk) vastlegt in een verslag.

Geef feedback op zijn analyses en reflecties en sluit steeds af met aan de docent te vragen wat hij of zij hiervan mogelijk kan gebruiken voor toekomstige situaties.

Video feedback is ook bij uitstek geschikt om ideeën over leren, onderwijs en het leraar-zijn bespreekbaar te maken. Ideeën en idealen kunnen getoetst worden aan de realiteit in de klas (wat is functioneel/effectief in deze situatie?) en omgekeerd kun je je gedrag in de klas toetsen aan je ideeën en je idealen (hoe verhoudt wat ik doe zich met mijn doelen en idealen).

